

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlilik ve Güvenirlilik Çalışması

The Adaptation of Social Workers' Attitudes toward Disability Scale to Turkish: The Study of Validity and Reliability

Huriye İrem KALAYCI KIRLIOĞLU¹, Mehmet KIRLIOĞLU²

¹ Dr., Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, hurirkal@gmail.com, ORCID: 0000-0002-8352-8868

² Doç. Dr., Necmettin Erbakan Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü, kirlioglumehmet@gmail.com, ORCID: 0000-0003-0130-0841

Başvuru: 06.02.2021

Kabul: 14.05.2021

Atf:
Kalaycı-Kırlioğlu, H.İ. ve Kırlioğlu, M. (2021). Sosyal hizmet uzmanlarının engelliliğe ilişkin tutumları ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: geçerlilik ve güvenirlilik çalışması. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 32(3), 771-786. DOI: 10.33417/tsh.875472

ÖZET

Araştırmanın amacı Cheatham ve diğerleri (2015) tarafından geliştirilen Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin Türkçeye uyarlanmasıdır. Engellilere yönelik genel tutumları ölçen ya da meslek gruplarına ilişkin tutumları inceleyen çalışmalar bulunurken sosyal hizmet uzmanlarının uygulama alanında sıklıkla karşılaştıkları dezavantajlı gruplardan olan engellilere yönelik tutumlarını ölçen bir ölçüm aracına rastlanılmamıştır. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenirlilik analizleri için üç farklı örneklemden veriler toplanmıştır. Öncelikle Açımlayıcı Faktör Analizi, Doğrulayıcı Faktör Analizi ve iç tutarlılık katsayıları için 449 sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. Ardından benzer ölçekler geçerliliği için 59 sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. Son olarak zamana karşı değişmezlik için 59 sosyal hizmet uzmanına dört hafta ara ile ölçek uygulanmıştır. Çalışma sonucunda 20 madde ve "Mesleki Tutum", "Kişisel Yeterlilik", "Eşitlik" ve "Mesleki Tatmin" adlarında dört alt boyuttan oluşan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği uyarlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Engellilik, geçerlilik, tutum, sosyal hizmet uzmanı, güvenirlilik

ABSTRACT

The aim of the study is to adapt the Social Worker's Attitudes toward Disability Scale developed by Cheatham et al. (2015) into Turkish. While there are studies that measure the general attitudes towards the disabled or examine the attitudes of different professionals, there is no measurement tool that measures the attitudes of social workers towards the disabled, one of the disadvantaged groups they frequently encounter in the field of practice. Data were collected from three different samples for the validity and reliability analysis of the Social Worker's Attitudes toward Disability Scale. First of all, 449 social workers were reached for Exploratory Factor Analysis, Confirmatory Factor Analysis and internal consistency coefficients. Then, 59 social workers were reached for the criterion validity. Finally, the scale was carried out to 59 social workers with four week interval for the invariance of the scale against time. As a result of the study, the Social Worker's Attitudes toward Disability Scale, which consists of 20 items and four sub-dimensions called "Professional Attitude", "Personal Competence", "Equality" and "Professional Satisfaction", was adapted.

Keywords: Disability, validity, attitude, social worker, reliability

GİRİŞ

Sosyal hizmet, genelde toplumu özelde ise bireyi konu alan bir mesleki disiplindir. Bu nedenle de genelde toplumun özelde ise bireyin sorunlarına yönelmiştir. Amacı, bireyin ya da toplumun hem sorunlarını belirlemede hem de bu sorunların çözümünde yardımcı olmaktır. Sosyal hizmet, sosyal işlevselliğini tam olarak yerine getirmekte zorlanan nüfus gruplarını hedeflemektedir. Bu grupların üretken bir birey olarak toplumla bütünleşebilmeleri engellenmiştir. Engelli bireyler de bu grubun önemli bir üyesidir (Şahin, 2002). Engellilik alanında sosyal hizmet, engelliliğin sebeplerinin tespit edilmesi ve bu sebeplerin ortadan kaldırılmasına yönelik çözümlerin hayata geçirilmesi, engellilik alanındaki problemlerin belirlenmesi ve sorunların çözümüne yönelik bilimsel ve mesleki uygulamaları yapması bakımından önemli bir meslek ve bilim dalıdır (Tunç, 2011). Sosyal hizmet uzmanları, sosyal hizmet mesleğinin ortaya çıkışından bu yana geçen sürede tüm bireylerin kaynaklara ulaşabilmesi için uğraş vermektedirler. Ayrıca engelli bireylerin hak mücadelesinde, gerekli kazanımları elde edebilmelerinde ve bu kazanımların korunması konusunda sorumluluk almışlardır. Bu noktada sosyal hizmet uzmanları engelliliği yalnızca "hoksanlar" ve "sorunlar" (Güneş ve Güngör, 2012; Arıkan, 2002) yönünden değerlendiren yaklaşımları tamamıyla reddeder ve çevresi içerisinde birey yaklaşımı çerçevesinde uygulamalarını yürütür. "Normal" insanlar tarafından farklı olarak algılanan ve bu nedenle dışlama, ayrımcılık ve baskıya maruz kalan bireylerin yaşamlarını adil ve hakkaniyetli bir şekilde sürdürebilmelerini sağlamaya çalışmaktadır (Sheafor ve Horejsi, 2016). Ayrıca, engelli bireyin iç dinamiklerini özgül bir şekilde ele alarak sosyal işlevsellik kapasitesinin genişletilmesine yönelik uygulamalar (Akarçay Ulutaş ve Tuncay, 2020) da sosyal hizmetin başlıca çalışma konularından birini oluşturmaktadır. Bunlarla birlikte sosyal hizmet uzmanlarının uygulamalarında müracaatçılarına ve çevrelerine yönelik tutumları oldukça önemlidir. Uygulamalar sürekli etkileşim halinde olan mesleki ve kişisel değerler çerçevesinde sosyal hizmet uzmanının mesleki tarzına göre gerçekleştirilmektedir. Kişisel ve mesleki değerler arasında uyumsuzluk olması halinde ise sosyal hizmet uzmanı ya mesleki değerleri yerine getirmekte zorluk yaşayacak ya da kişisel değerlerine bağlı kalarak mesleki değerleri göz ardı edebilecektir (Sheafor ve Horejsi, 2016). Bu nedenle sosyal hizmet uzmanlarının profesyonel meslek elemanları olabilmeleri için değerler arasında uyumu sağlamaları gerekmektedir. Dolayısıyla öğrenme sonucunda oluşan tutumlarının ortaya çıkarılması önem taşımaktadır.

Tutumlar, hayatın daha ileri noktalarında öğrenerek kazanılmaktadır (Sezer, 2012). Engelli bireylere yönelik tutumlar, onların hayata tam ve özgür katılımını etkileyen en önemli faktörlerin başında gelmektedir (İldız ve Tezel, 2014). Freedman ve diğerlerine (2003) göre tutum; engellilere yönelik duygu, düşünce ve inanç unsurlarından oluşan bir bütündür (Akyıldız, 2017). Engelli bireylere yönelik tutumlar, engelli bireylerin hayatını olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkileyebilmektedir. Örneğin olumsuz tutumlar, engellilerin üretken bir birey olarak toplumla bütünleşebilmeleri önünde bir engel teşkil etmektedir (Şenel, 1996). Diğer bir ifade ile engelli bireylerin toplumdan izole bir şekilde hayat sürmesine neden olabilmektedir (Karabulut, 2017).

Türkiye’de gerçekleştirilen birçok çalışma bireylerin engelliğe yönelik genel tutumlarını ölçmektedir. Engellilere yönelik işverenlerin (Akardere, 2005), iş yerinde çalışanların (Şahin ve Cengiz, 2017; Mamatoğlu vd., 2015), öğretmen ve öğretmen adaylarının (Akyıldız, 2017; Yaralı, 2015; Çolak ve Çetin, 2014; Özer vd., 2006; Kargın, 2001), üniversite öğrencilerinin (Çakırer-Çalbayram vd., 2018; Şahin ve Bekir, 2016; Gökçe vd., 2015) ve toplumun tutumlarını (Yelpaze ve Türküm, 2018; Altıparmak ve Sarı., 2012) ölçen çalışmalar literatürde yer almaktadır. Diğer taraftan engelli çocuğa sahip aileler (Özşenol vd., 2003), engelli öğrenciler (Güleryüz, 2009), engelli çocuğa sahip anneler (Tekindal, 2015; Karadağ, 2009), engelli kardeşe sahip olan çocuklar (Kahraman ve Karadayı, 2015) gibi engelli bireyin yakın çevresine yönelik çalışmalar d gerçekleştirilmiştir.

Engellilere yönelik genel tutumları ölçen ya da meslek gruplarına ilişkin tutumları inceleyen çalışmalar bulunurken sosyal hizmet uzmanlarının uygulama alanında sıklıkla karşılaştıkları dezavantajlı gruplardan olan engellilere yönelik tutumlarını ölçen bir ölçüm aracına rastlanılmamıştır. Bu araştırmanın amacı da bu boşluğu doldurmaya yöneliktir. Buradan hareketle araştırmanın Cheatham ve diğerleri (2015) tarafından geçerliliği ve güvenilirliği yapılan “Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği”nin Türkçeye uyarlanarak geçerlilik ve güvenilirliğinin yapılması ve literatüre kazandırılması amacını taşıdığı söylenebilmektedir.

YÖNTEM

Tarama modelinde gerçekleştirilen (Büyüköztürk vd., 2013) çalışmada geçerlilik ve güvenilirlik analizleri takip edilmektedir. Bu noktada ölçeğin geçerliliği için Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA), Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) ve ölçüt geçerliliği tercih edilmiştir. Güvenirlik analizleri için ise ölçeğin iç tutarlılık katsayıları hesaplanmış ardından zamana karşı değişmezlik için dört hafta ara ile yapılan ön test-son test sonuçları paylaşılmıştır.

Veri Toplama Araçları

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği’nin geçerlilik ve güvenilirliği Cheatham ve diğerleri (2015) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek toplamda 27 maddeden oluşmaktadır. 1 ile 7 puan arasında değişen 7’li likert tipinde bir ölçektir. 1 "kesinlikle katılmıyorum", 7 ise "kesinlikle katılıyorum" anlamına gelmektedir. Cheatham ve diğerleri (2015) tarafından gerçekleştirilen geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasında ölçeğin 27 maddelik sürümünün iyi uyum değerlerini yakaladığı (CFI = .97; TLI = .97; SRMR = .057; $\chi^2/dfratio$ = 1.79; RMSEA = .061) tespit edilmiştir.

Engellilere Yönelik Çok Boyutlu Tutum Ölçeği (EYÇBTÖ)

EYÇBTÖ, Yelpaze ve Türküm (2018) tarafından engellilere yönelik tutumları değerlendirmek amacıyla Türkçe’ye uyarlanmış ve güvenilirliği ve geçerliliği incelenmiştir. Puanın yüksek çıkması olumlu tutuma işarettir. Ölçme aracınının 34 maddeden oluşan bütünü için Cronbach Alfa değeri ,90

olarak bulunmuştur. DFA sonucunda $x^2/sd = 1,55$, RMSEA = ,05; CFI=,91, IFI=,91 ve GFI=0,80 değerleri elde edilmiştir.

Verilerin Toplanması

Veriler dijital olarak hazırlanan anket aracılığı ile toplanmıştır. Dijital anketin oluşturulmasında surveey.com web sitesi tercih edilmiştir. İlgili web sitesinden elde edilen link sosyal hizmet uzmanlarının whatsapp uygulamasına veya e-posta adresine gönderilmiştir.

Çalışma Grubu

Çalışmada yapılan analizlere göre katılımcılar farklılık göstermektedir. AFA, DFA ve ardından yapılan güvenilirlik analizleri için toplamda 449; benzer ölçekler geçerliliği için toplamda 59 ve son olarak zamana karşı değişmezlik için ise toplamda 59 sosyal hizmet uzmanına ulaşılmıştır. Zamana karşı değişmezlik için Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği aynı örnekleme dört hafta ara ile uygulanmıştır. Bu kapsamda sosyal hizmet uzmanlarından herhangi bir tanımlayıcı bilgi talep edilmemiştir. Bu nedenle zamana karşı değişmezlik için katılan uzmanlara dair tanımlayıcı tablo oluşturulamamıştır. Zamana karşı değişmezlik için ulaşılan 59 sosyal hizmet uzmanına SHUDER Konya Şubesi üyelerinin yer aldığı whatsapp grubu aracılığı ile ulaşılmıştır. Ön test uygulamasında uzmanlardan sadece hatırlayabilecekleri bir rumuz yazmaları istenmiştir. Ardından dört hafta sonra yapılacak son test uygulamasında da aynı rumuzu yazmaları istenmiştir. Böylece rumuzlar eşleştirilerek analiz gerçekleştirilmiştir.

AFA, DFA ve ardından yapılan güvenilirlik analizleri ve benzer ölçekler geçerliliği için ulaşılan sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin tanımlayıcı bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1. Sosyal hizmet uzmanlarına ilişkin tanımlayıcı bilgiler.

	AFA DFA İç Tutarlılık		Benzer Ölçekler Geçerliliği	
	n	%	n	%
Kadın	287	64	32	53
Erkek	162	36	28	47
Evli	206	46	30	51
Bekar	243	54	29	49
Devlet	274	61	40	68
Özel	72	16	7	12
STK	103	23	12	20

AFA, DFA ve iç tutarlık analizleri için çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaşları 22-60 arasında değişmekte olup yaş ortalaması $31,09 \pm 8,97$ ve sosyal hizmet uzmanı olarak çalışma süreleri 1-33 yıl arasında değişmekte olup çalışma süre ortalaması $7,04 \pm 8,00$ 'dır. Benzer ölçekler geçerliliği için çalışmaya katılan sosyal hizmet uzmanlarının yaşları 23-55 arasında değişmekte olup yaş ortalaması $30,61 \pm 7,57$ ve sosyal hizmet uzmanı olarak çalışma süreleri 1-28 yıl arasında değişmekte olup çalışma süre ortalaması $6,86 \pm 6,93$ 'dir.

Dil Geçerliliği

27 maddeden oluşan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği iki araştırmacı tarafından birbirinden bağımsız bir şekilde çevrilmiştir. Ölçeğin orijinal dildeki ifadeleri ile birlikte elde edilen iki farklı çeviri sosyal hizmet programında doktorasını tamamlamış sekiz farklı akademisyene gönderilmiştir. Akademisyenlere:

1. Çevirilerden birini olduğu gibi kabul edebilecekleri,
2. Çevirilerden birini tercih ederek çeviri üzerinde değişiklik yapabilecekleri,
3. İki farklı çeviriden yararlanarak yeni bir çeviri elde edebilecekleri,
4. Yukarıdaki ilk üç maddenin mümkün olmadığı durumlarda kendilerinin yeni bir çeviri yapabilecekleri belirtilmiştir.

Akademisyenlerden gelen öneriler araştırmacılar tarafından tekrar incelenmiştir. Her iki araştırmacının üzerinde uzlaştığı ifadeler kabul edilmiştir. Uzlaşmanın olmadığı maddeler için üçüncü bir (daha önce maddelerin gönderilmediği) sosyal hizmet akademisyeninden yardım talep edilmiştir. Ölçeğin orijinal dildeki ifadeleri ile birlikte elde edilen çeviriler hem İngilizce eğitimi veren hem de Türk Dili dersini vermekte olan bir akademisyene gönderilmiştir. Her iki akademisyenin de önerileri dikkate alınarak nihai form oluşturulmuştur.

Araştırmada Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmada geçerlilik ve güvenilirlik analizlerini gerçekleştirebilmek adına öncelikle SPSS paket programından ve ek olarak AMOS programından yararlanılmıştır. SPSS paket programı ile AFA, güvenilirlik analizleri, korelasyon analizi ve tanımlayıcı istatistikler yapılır iken; AMOS programı ile DFA yapılmıştır. İç tutarlılık katsayısı için ,7 değeri eşik değer olarak kabul edilmiştir (Büyüköztürk, 2017). DFA'nın değerlendirilmesinde literatürde yaygın olarak kullanılan χ^2/sd ; CFI; GFI; TLI, IFI; RMSEA; SRMR gibi uyum indeksleri tercih edilmiştir (Yuping vd., 2021; Ahmed vd., 2020; Fluja-Contreras vd., 2020; Yelpeze ve Türküm, 2018; Kamer ve Şimşek, 2016; Şimşek vd., 2016; Cheatham vd., 2015; Cairney vd., 2005; Byrne ve Campbell, 1999). Uyum indekslerinin kabul edilebilir değerleri sırasıyla ≤ 5 ; $\geq ,90$; $\geq ,90$; $\geq ,90$; $\geq ,90$; $< 0,10$; $< 0,10$ şeklinde olduğu belirtilmektedir (Yılmaz ve Çelik, 2016; Hooper vd., 2008; Schermelleh-Engel vd., 2003).

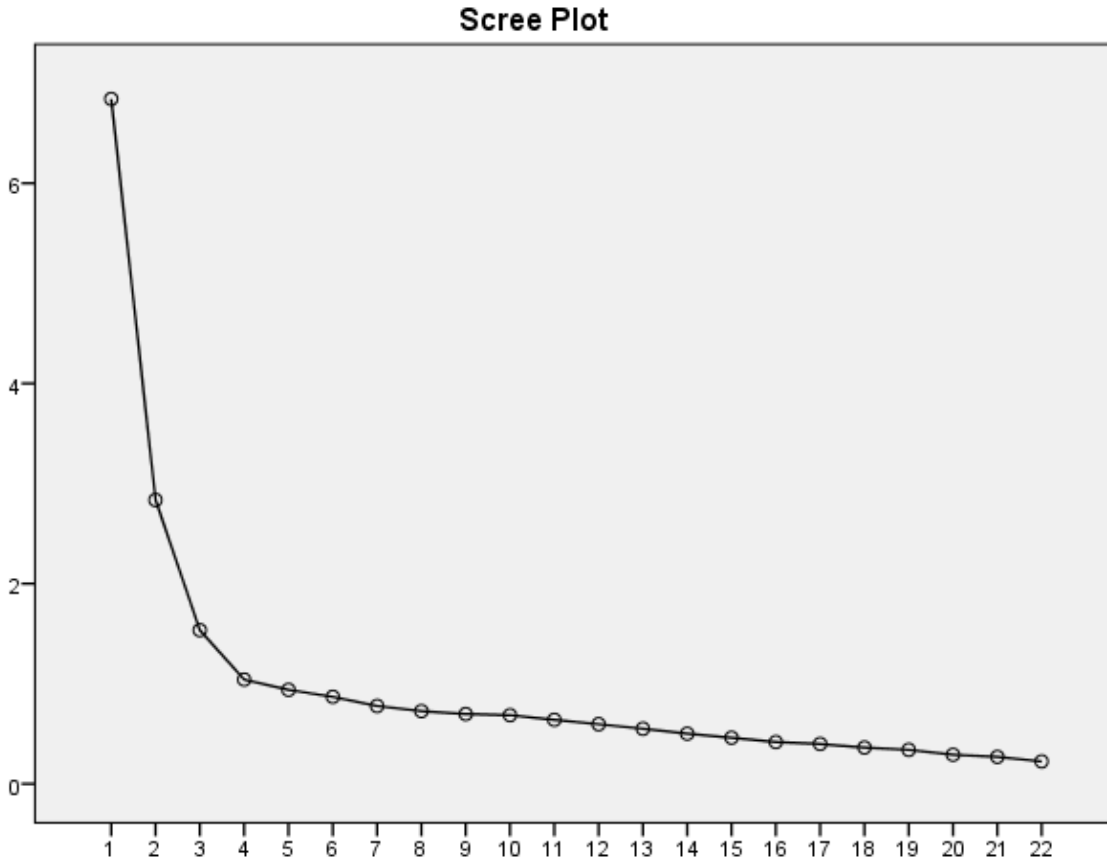
BULGULAR

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin geçerliliği ve güvenilirliğini ortaya koyabilmek amacıyla çeşitli analizler yapılmıştır. İlk olarak AFA yapılmış ardından DFA yapılmıştır. Sonraki aşamada ise güvenilirlik analizlerine geçilmiştir.

AFA

KMO ve Barlett testleri, verilerin faktör analizi için uygunluğuna karar verebilmek amacıyla tercih edilmiştir. Analiz sonucunda KMO değerinin 0,89 ve Barlett testinin ($\chi^2=3975$; $p=0,000$) sonucu anlamlı bulunmuştur. Bu sonuçlar (Tuna vd., 2012) veri setinin faktör analizi için uygun olduğunu göstermektedir. AFA sonucunda Şekil 1'de gösterilen ScreePlot elde edilmiştir.

Şekil 1. AFA Sonucunda Elde Edilen ScreePlot Grafiği

Grafik incelendiğinde ölçeğin dört faktörlü bir yapıya olduğu söylenebilir. Maddeler ile ilgili olarak önce korelasyon matrisi, daha sonra binişik madde olup olmadığı incelenmiştir. Korelasyon matrisinde korelasyon değerleri $< ,30$ olan ve binişik olan E8, E10, E15, E23 ve E26 analizden çıkarılmıştır. Maddelerin faktör yükleri Tablo 3'te verilmektedir.

Tablo 3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin Faktör Yapısı

	Faktörler			
	¹ AB1	AB2	AB3	AB4
E1				,543
E2				,583
E3			,812	
E4	,605			
E5			,544	
E6	,578			
E7			,833	
E9			,696	
E11		,593		
E12				,628
E13		,655		
E14		,665		
E16		,745		
E17		,733		
E18				,628
E19	,784			
E20	,676			
E21	,701			
E22	,590			
E24	,786			
E25		,630		
E27	,617			
Varyans Kaynağı	AB1	AB2	AB3	AB4
Açıklanan Varyans	%31,104	%12,887	%6,977	%4,734
	6,843	2,835	1,535	1,042

Tablo 3 incelendiğinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin dört alt boyutunun toplam varyansın %56'sını açıkladığı görülmektedir. Dört alt boyut altında toplanan maddelerin faktör yük değerleri ise ,54 ile ,83 arasında değişmektedir.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin dört alt boyutlu yapısı alt boyutlarda yer alan maddelere göre isimlendirilmiştir. Ölçeğin 4, 6, 19, 20, 21, 22, 24, 27 maddelerini kapsayan 11 maddesi varyansın %31'sini açıklayan alt boyutu "Mesleki Tutum" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin 11, 13, 14, 16, 17, 25 maddelerini kapsayan 6 maddesi ve varyansın %13'ünü açıklayan alt boyutu "Kişisel Yeterlilik" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin 3, 5, 7, 9

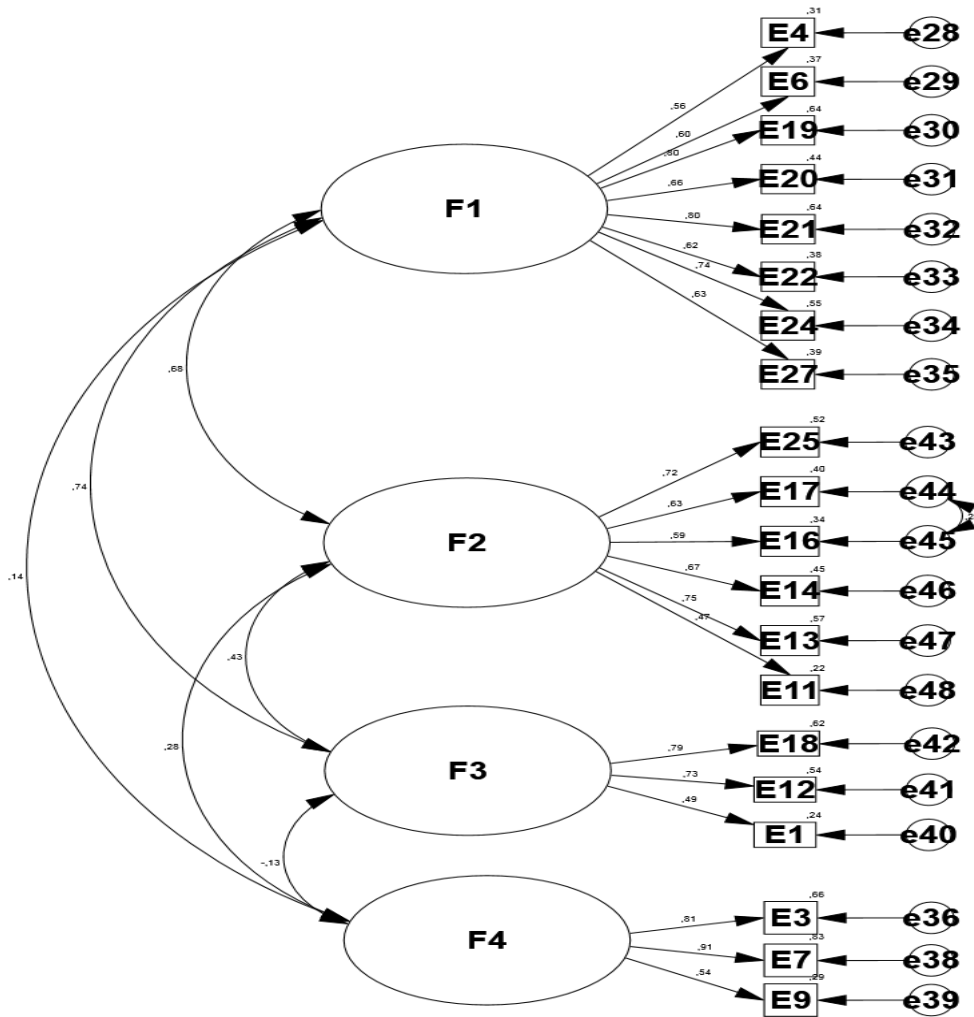
¹ AB: Alt Boyut

maddelerini kapsayan 4 maddesi %7'sini açıklayan alt boyutu "Eşitlik" olarak isimlendirilmiştir. Ölçeğin 1, 2, 12, 18 maddelerini kapsayan 4 maddesi %5'ini açıklayan alt boyutu "Mesleki Tatmin" olarak isimlendirilmiştir.

DFA

AFA ile elde edilen dört boyutlu Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin doğrulanması AMOS programı ve DFA ile yapılmıştır. DFA ile dört boyutlu yapının doğrulanmasını değerlendirebilmek için öncelikle ölçüm modeli ve ardından ikinci düzey DFA yapılmıştır.

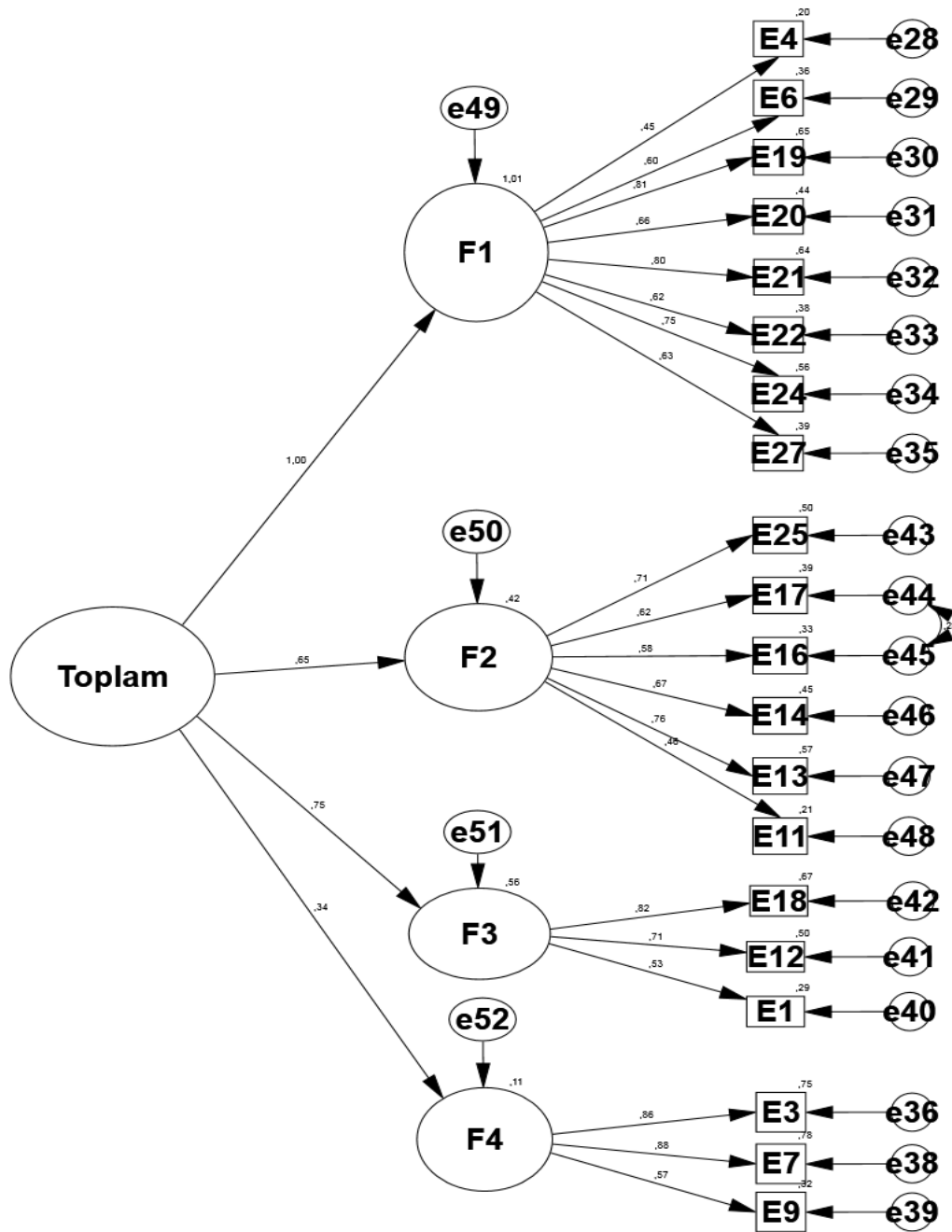
Şekil 2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne Ait Ölçüm Modeli

Ölçüm modeli analiz edilirken madde E2 ve E5'in SMC değeri $< .20$ olduğundan ilgili maddeler modelden çıkarılmıştır. Ölçüm modeline ait uyum indeksleri incelendiğinde $\chi^2(481,500)/sd(163)=2,95$; CFI=0,924; GFI=911; TLI=0,911; IFI=924; RMSEA=0,062; SRMR=0,069 sonuçları elde edilmiştir. Belirtilen uyum indekslerinin kabul edilebilir değerlerin üstünde olduğu ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne ait ölçüm modelinin genel olarak iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir.

Şekil 3. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne Ait İkinci Düzey DFA Modeli

İkinci düzey DFA modeli incelendiğinde $\chi^2(522,520)/sd(165)=3,17$; CFI=,916; GFI=,903; TLI=,902; IFI=917; RMSEA=0,065; SRMR=0,079 sonuçları elde edilmiştir. Belirtilen uyum indekslerinin kabul edilebilir değerlerin üstünde olduğu ve Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne ait ikinci düzey DFA modelinin genel olarak iyi uyum gösterdiği görülmektedir. Bu durum ölçeğin yapı geçerliğini desteklemektedir.

Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne ait alt boyutların birbirleri ve ölçek toplam puanı ile arasındaki korelasyon değerlerinin yer aldığı korelasyon matrisi Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'ne Ait Faktörlerin Korelasyon Matrisi

	Toplam Ölçek (122,22±13,72)	Mesleki Tutum	Kişisel Yeterlilik	Eşitlik
Mesleki Tutum (51,33±6,38)	,859**			
Kişisel Yeterlilik (37,37±5,34)	,791**	,523**		
Eşitlik (15,06±4,39)	,509**	,185**	,313**	
Mesleki Tatmin (18,45±3,12)	,568**	,575**	,256**	-,084

**p<0,001

Tablo 4 incelendiğinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ile alt boyutları arasında pozitif yönde yüksek düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Bununla birlikte Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ile alt boyutları arasındaki korelasyonun ,51 ile ,86 arasında değişmekte olduğu görülmüştür. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ile alt boyutlar arasında elde edilen korelasyon sonucuna göre ayırt edici geçerliğinin olduğu söylenebilmektedir.

Tablo 5. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ile EYÇBTÖ'ye Ait Toplam Puanların Korelasyon Matrisi

	Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği (83,76±8,77)
EYÇBTÖ (132,68±16,99)	,712**

**p<0,001

Tablo 5 incelendiğinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ile EYÇBTÖ arasında ($r=,712$) pozitif, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Elde edilen bu bulgular ölçeğin geçerliliğini olumlu yönde desteklemektedir.

Güvenirlilik**Tablo 6. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği ve Alt Boyutlarının Güvenirlilik Katsayıları**

	Cronbach Alpha	Madde Sayısı
Toplam Ölçek	,866	20
Mesleki Tutum	,864	8
Kişisel Yeterlilik	,812	6
Eşitlik	,790	3
Mesleki Tatmin	,706	3

Tablo 6'ya bakıldığında 20 maddeden oluşan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin bütünü için hesaplanan güvenilirlik katsayısının ,87 olduğu, alt boyutları için hesaplanan güvenilirlik katsayılarının ise ,71-,86 arasında değiştiği görülmektedir. Bu bulgular, ölçeğin bütüne ve alt boyutlara ait iç tutarlılığının yüksek olduğunu göstermektedir.

Tablo 7. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin Zamana Karşı Değişmezliği için Yapılan Ön Test – Son Test Sonuçları

Ölçüm	Son Test (121,85±8,27)
Ön Test (118,71±8,54)	,807**

**p<0,01

Tablo 7 incelendiğinde Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nin ön test – son test ölçümleri arasında pozitif, yüksek düzeyde ve anlamlı bir ilişki bulunmaktadır.

Tablo 8. Tüm Analizlerden Sonra Maddelere İlişkin Bilgiler.

	Ölçek Maddeleri	Madde Sayısı
Başlangıçtaki Maddeler	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27	27
AFA Sonucunda Atılan Maddeler	8, 10, 15, 23, 26	5
AFA Sonucunda Kalan Maddeler	1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27	22
DFA Sonucunda Atılan Maddeler	2, 5	2
DFA Sonucunda Kalan Maddeler	1, 3, 4, 6, 7, 9, 11, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 24, 25, 27	20
Mesleki Tutum	4, 6, 19, 20, 21, 22, 24, 27*	8
Kişisel Yeterlilik	11*, 13*, 14*, 16*, 17*, 25*	6
Eşitlik	3*, 7*, 9*	3
Mesleki Tatmin	1, 12, 18	3

*Puanlama sırasında tersine çevrilecek maddelerdir.

Tüm analizler sonucunda maddelere ilişkin genel bir bilgi vermek adına tablo 8 hazırlanmıştır. Tablo 8 incelendiğinde orijinalinde 27 maddeden oluşan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği'nden AFA ve DFA sonucunda 7 madde atılmıştır. Türkçe kültürüne uyarlanan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği 20 maddeden ve dört boyuttan oluşmaktadır. Ölçeğin nihai formu ve nihai forma ilişkin bilgiler EK-1 ve EK-2'de verilmektedir.

TARTIŞMA VE SONUÇ

Sosyal hizmet uzmanlarının engelliliğe ilişkin tutumlarını belirlemek amacıyla uyarlanan Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği geçerlilik ve güvenilirlik açısından değerlendirildiğinde ölçeğin yüksek ölçmeler yaptığını söylenebilir. Çalışma sonucunda 20 madde ve “Mesleki Tutum”, “Kişisel Yeterlilik”, “Eşitlik” ve “Mesleki Tatmin” adlarında dört alt boyutlu, 7’li likert tipi Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği uyarlanmıştır (Ek 1-2). Yapılan geçerlilik ve güvenilirlik analizleri sonucunda AFA ile ortaya çıkan ölçeğin faktör yapısının DFA ile doğrulandığı temiz ve iyi faktör yapısına sahip olduğu, iç tutarlılık katsayılarının 20 maddeyi içeren toplam ölçek için ,87; alt boyutlar için sırasıyla ,86; ,81; 79 ve 71 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlar ölçeğin iç tutarlılığının yüksek olduğu anlamına gelmektedir. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği’nin benzer ölçekler geçerliliğinin belirlenme için EYÇBTÖ ile ölçek toplam puanı arasındaki korelasyon incelenmiş olup EYÇBTÖ ile ölçek toplam puanı arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Bu durum Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği’nin sosyal hizmet uzmanlarının engellilere yönelik tutumlarını belirlemede kullanılmasının anlamlı olduğunu göstermektedir. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği’nin zamana karşı değişmezliğini ortaya koyabilmek amacıyla dört hafta ara ile yapılan ön test-son test sonuçları arasında yüksek düzeyde anlamlı ilişki elde edilmiştir. Ölçekten en düşük 20 puan, en yüksek de 140 puan alınabilmektedir. Ölçeğin tamamı ve alt boyutlarından alınan yüksek puan, engellilere yönelik tutumların olumlu olduğu anlamına gelmektedir. Ölçeğin 2, 5, 6, 7, 9, 10, 11, 12, 19 ve 20. maddeleri ters puanlanmaktadır. Böylece sosyal hizmet uzmanlarının engelliliğe ilişkin tutumlarını ölçen geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı literatüre kazandırılmıştır.

Çalışmada yer alan sosyal hizmet uzmanları devlet, özel ve sivil toplum kuruluşlarında çalışmaktadır. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği’nin tıbbi sosyal hizmet, adli sosyal hizmet, çocuk refahı, yoksulluk gibi sosyal hizmetin belirli alanlarında (örneğin sadece tıbbi sosyal hizmet alanında çalışanlarla) çalışmakta olan sosyal hizmet uzmanları üzerinde yapılacak yeni çalışmalarla geçerlilik ve güvenilirliğinin tekrar test edilmesi ve faktör yapısının tutarlılığının sınanması önerilmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Çalışma için Necmettin Erbakan Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu’nun 20.04.2020 tarih, 31 numaralı kararı kapsamında onay alınmıştır.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Ahmed, O., Faisal, R. A., Sharkar, T., Lee, S. A., & Jobe, M. C. (2020). Adaptation of the Bangla Version of the COVID-19 Anxiety Scale. *Int J Ment Health Addiction*, <https://doi.org/10.1007/s11469-020-00357-2>
- Akarçay Ulutaş, D., Tuncay, T. (2020). Trafik kazası sonrası yetiyitimi yaşayan bireylerde travma sonrası gelişim üzerine bir grup çalışması. *Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi*, 16, 1-22.
- Akardere, S. (2005). *İşverenlerin engelli çalışanlara yönelik tutumları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Akyıldız, S. (2017). Öğretmen adaylarının engelli bireylere yönelik tutumlarının incelenmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 17(39), 141-169.
- Altıparmak, S., Sarı, H. Y. (2012). Manisa ilinde engelli bireylere karşı toplumsal tutum. *Anatolian Journal of Psychiatry/Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 13(2), 110-116.
- Arıkan, Ç. (2002). Sosyal model çerçevesinde özürüllüğe yaklaşım. *Ufku Ötesi Bilim*, 2(1), 11-25.
- Büyüköztürk, Ş. (2017). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Byrne, B. M., Campbell, T. L. (1999). Cross-cultural comparisons and the presumption of equivalent measurement and theoretical structure: A look beneath the surface. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(5), 555-574.
- Cairney, J., Hay, J. A., Faight, B. E., Wade, T. J., Corna, L., Flouris, A. (2005). Developmental coordination disorder, generalized self-efficacy toward physical activity, and participation in organized and free play activities. *The Journal of Pediatrics*, 147(4), 515-520.
- Cheatham, L. P., Abell, N., & Kim, H. (2015). Development and validation of The Social Worker's Attitudes Toward Disability Scale. *Journal of Social Work Education*, 51(2), 379-397.
- Çakırer-Çalbayram, N., Aker, M. N., Akkuş, B., Durmuş, F. K., Tutar, S. (2018). Sağlık bilimleri fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutumları. *Ankara Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(1), 30-40.
- Çolak, M., Çetin, C. (2014). Öğretmenlerin Engelliliğe Yönelik Tutumları Üzerine Bir Araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 29(1), 191-211.
- Flujas-Contreras, J. M., García-Palacios, A., Gómez, I. (2020). Spanish validation of the parental acceptance questionnaire (6-PAQ). *International Journal of Clinical and Health Psychology*, 20(2), 163-172.
- Gökçe, A., Güneş, G., Seyitoğlu, Ç. D. (2016). İnönü Üniversitesi Tıp Fakültesi öğrencilerinin engellilere yönelik tutum ve davranışları. *Medicine Science*, 5(2), 351-62.
- Güleryüz, Ş. O. (2009). *Kaynaştırma eğitimine devam eden engelli öğrencilerin akranları ile ilişkilerinde karşılaştıkları sorunların değerlendirilmesi*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Hooper, D., Coughlan, J., Mullen, M. R. (2008). Structural equation modelling: Guidelines for determining model fit. *Electronic Journal of Business Research Methods*, 6(1), 53-60.
- Ildız, G. İ., Tezel, D. Engelli bireylere yönelik tutumlara ilişkin Türkiye’de gerçekleştirilen çalışmaların incelenmesi. *Uluslararası Bilimsel Araştırmalar Dergisi (IBAD)*, 3(2), 599-609.
- Kahraman, Ö., Karadayı, N. (2015). Engelli kardeşe sahip olan çocukların engelli kardeşleriyle deneyimlerine ilişkin görüşleri. *Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(2), 390-408.
- Karadağ, G. (2009). Engelli çocuğa sahip annelerin yaşadıkları güçlükler ile aileden algıladıkları sosyal destek ve umutsuzluk düzeyleri. *TAF Preventive Medicine Bulletin*, 8(4), 315-322.
- Kargın, T. (2001). Farklı eğitim özgeçmişlerine sahip öğretmenlerin işitme engelli çocuklara yönelik tutumlarının çeşitli değişkenler açısından karşılaştırılması. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 34(1), 93-104.
- Mamatoğlu, N., Yaşın-Dökmen, Z., Yıldırım, F. (2015). İşyerinde engelliye yönelik tutumlar ölçeği. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 32(2), 183-204.
- Özer, D., Baran, F., Aktop, A., Nalbant, S. (2006). Beden eğitimi öğretmenlerinin zihinsel engelli çocuklara ilişkin tutumlarının incelenmesine yönelik bir ön çalışma. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 3-8.
- Özşenol, F., Işıkhana, V., Ünay, B., Aydın, H. İ., Akın, R., Gökçay, E. (2003). Engelli çocuğa sahip ailelerin aile işlevlerinin değerlendirilmesi. *Gülhane Tıp Dergisi*, 45(2), 156-164.
- Schermelleh-Engel, K., Moosbrugger, H., Müller, H., (2003), Evaluating the fit of structural equation models: Tests of significance and descriptive goodness-of-fit measures. *Methods of Psychological Research Online*, 8(2), 23-74.
- Sheafor, B. W., Horejsi, C. J. (2016). Sosyal hizmet uygulaması temel teknikler ve ilkeler. Ankara: Nika Yayınevi.
- Şahin, H., Bekir, H. (2016). Üniversite öğrencilerinin engellilere yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 20(3), 767-779.
- Şahin, H., Cengiz, İ. (2017). Üniversite personelinin işyerinde engelliye yönelik tutumlarının belirlenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(7), 473-481.
- Tekindal, M. (2015). *Engelli çocuğa sahip kadınların feminist grup çalışması deneyimi: Bir karma yöntem araştırması*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tuna, M., Bircan, H., Yeşiltaş, M. (2012). Etik Liderlik Ölçeği'nin geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Antalya örneği. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(2), 143-155.
- Tunç, M. (2011). *Zihinsel Engelli Çocuğa Sahip Annelerin Yaşam Kalitesini Etkileyen Etmenler: Yenimahalle İlçesi Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Yaralı, D. (2015). Öğretmen adaylarının özel gereksinimli bireylere yönelik tutumlarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Journal of Education Faculty*, 17(2), 431-455.
- Yelpaze, İ. ve Türküm, A. S. (2018). Adaptation and validation of Turkey

version of multidimensional attitudes toward persons with disabilities. *OPUS – Uluslar arası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 8(14), 167-187.

Yılmaz, V., elik, H. E. (2016). LISREL 9.1 ile yapısal eşitlik modellemesi: Temel kavramlar-uygulamalar-programlama. Ankara: Anı Yayıncılık.

Yuping, L., Shanshan, L., Yun, H., Doudou, W., Bo, Y. (2021). Eliminating threat or venting rage? The relationship between narcissism and aggression in violent offenders. *Acta Psychologica Sinica*, 53(3), 244-258.

Ek 1: Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği

Aşağıda yer alan ifadelere "size göre" doğru olan seçeneği işaretleyiniz. Bu bizim açımızdan önem arz etmektedir. "Olması gereken" veya "verilmesi gereken" cevaplardan ziyade kendinize göre değerlendirme yapınız. Bu noktada kesin bir doğru ya da yanlış cevabın olmayacağını biliniz. "1" rakamı kesinlikle katılmıyorum anlamına gelmekte iken "7" rakamı kesinlikle katılıyorum anlamına gelmektedir. Bunu düşünerek cevaplarınızı veriniz.

1.Engelli bireylere yardım etmek mesleki bir sorumluluğumuzdur.

2.Engelli bireylere her zaman farklı davranılmalıdır. (T)

3.Engelli müracaatçılarımın birçok şey öğrenebilirim.

4.Bir meslek elemanı olarak engelli müracaatçıları anlamak benim için çok önemlidir (ya da önemli olacaktır).

5.Diğer insanlar gibi olmadığı için engelli müracaatçılara her zaman farklı davranılmalıdır. (T)

6.Engelli bireyler, engelli olmayan bireylerden tamamen farklıdır. (T)

7.Fiziksel engeli bulunan müracaatçıların karşısında kendimi çaresiz hissederim. (T)

8.Engelli müracaatçılarımla ihtiyaçlarını anlamaya çalışmak için gösterdiğim çabadan dolayı kendimi iyi hissederim.

9.Engelli bir müracaatçıya vakit alan bir destek hizmeti sunmam gerektiğinde bu beni sıklıkla rahatsız eder. (T)

10.Engelli müracaatçılarla iletişim kurarken kendimi rahatsız hissederim. (T)

11.Engelli müracaatçılar ile çalışırken kendimi aşırı yük altında hissederim. (T)

12.Engelli bir birey ile mesleki ilişki içinde yer aldığımda kendimi gergin hissederim. (T)

13.Engelli bir müracaatçı ile çalışmaya ilişkin fırsat sunulduğunda anlamlı yardım sağlayabileceğim için umutlu hissederim.

14.Engelli müracaatçılarımla topluma dâhil olmasını savunurum.

15.Engelli müracaatçılarımla ihtiyaç duydukları desteği sağlamada tereddüt etmem.

16.Uygulama yaparken engelli müracaatçıları içtenlikle karşılarım.

17.Tekerlekli sandalyeli bireyler için erişilebilir olmayan bir kurumda çalışsaydım bu konuyu idarenin gündemine getirdim.

18.Engelli müracaatçılara yönelik bir müdahale planı geliştirmeden önce onlara hedeflerini ve ihtiyaçlarını sorarım.

19.Engelli müracaatçılar ile çalışmaktan kaçınırım. (T)

20.Diğer müracaatçılarımla yeterince meşgul iken engelli müracaatçılara özel destek sağlayarak vakit kaybetmek istemem. (T)

Ek 2: Sosyal Hizmet Uzmanlarının Engelliliğe İlişkin Tutumları Ölçeği

Alt Boyut	Maddeler
Mesleki Tutum	3, 4, 14, 15, 16, 17, 18, 20*
Kişisel Yeterlilik	7*, 9*, 10*, 11*, 12*, 19*
Eşitlik	2*, 5*, 6*
Mesleki Tatmin	1, 8, 13